

نقش خانواده در رشد و هدایت نوجوان

(ویژه دختران)

شناخت جامعه‌شناختی آسیب‌های نوجوانی و
راهکارهای مقابله با آن

شمس‌الدین کریمی‌منش

محمد قهاری

انتشارات پالیز سخن

۱۳۹۴

سرشناسه : کریمی منش ، شمس الدین ، ۱۳۴۶
 عنوان و نام پدید آور : نقش خانواده در رشد و هدایت نوجوان
 مشخصات نشر : تهران : پالیز سخن ، ۱۳۹۴
 مشخصات ظاهری : ۱۴۲ ص
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۵۶۰-۴-۵
 شناسه افزوده : قهاری ، محمد ، ۱۳۵۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۸۵۲۴۷

انتشارات پالیز سخن

نقش خانواده در رشد و هدایت نوجوان شمس الدین کریمی منش ، محمد قهاری

طراح جلد : سمانه تقوی میلانی
 صفحه آرا : طیبه محبوبی نژاد
 نوبت چاپ : اول ، تهران : ۱۳۹۴
 شمارگان : ۵۰۰ نسخه
 قیمت : ۱۲۰۰۰۰ ریال

انتشارات پالیز سخن

آدرس دفتر مرکزی : تهران ، بزرگراه نواب ، نبش خ شکوفه ، ساختمان توکای ۳

پلاک ۳۰۱

تلفن دفتر مرکزی : ۰۲۱-۶۶۳۸۵۵۸۱-۳

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۷	فصل اول : خانواده و نوجوان
۱۹	مقدمه فصل اول
۲۲	انواع خانواده در تربیت فرزند
۳۲	انواع خانواده از نظر ساختار
۳۷	خانواده و اجتماعی کردن فرزند
۴۰	رسانه های جمعی و اجتماعی شدن
۴۳	فصل دوم : نوجوانی ، بلوغ و خانواده
۴۵	مقدمه فصل دوم
۴۷	تعریف نوجوانی
۴۸	بلوغ و انواع آن
۵۰	بلوغ زودرس و دیررس در دختران

۵۱	بلوغ جنسی
۵۱	بلوغ روانی
۵۳	بلوغ عاطفی
۵۷	بلوغ اجتماعی و اقتصادی
۵۷	غریزه جنسی
۵۹	وظایف والدین قبل از بلوغ
۶۰	آثار و پیامدهای بی اطلاعی نوجوان از مسایل بلوغ
۶۳	فصل سوم: آسیب شناسی اجتماعی بلوغ
۶۳	مقدمه فصل سوم
۶۵	انحرافات جنسی چیست
۶۵	خودارضایی
۶۸	علل انحرافات جنسی
۶۹	آثار و نتایج خودارضایی دختران
۷۷	هم جنس گرایی
۷۸	روش های پیشگیری از انحرافات جنسی
۸۵	فصل چهارم: آسیب های اجتماعی نوجوانی
۸۷	مقدمه فصل چهارم
۸۸	بحران هویت
۹۰	آشفته گی هویت

۹۱	بزهکاری
۹۴	اعتیاد
۹۶	عوامل اجتماعی اعتیاد به مواد مخدر
۱۰۱	دزدی
۱۰۳	عوامل اجتماعی - اقتصادی سرقت
۱۰۵	پرخاشگری
۱۰۶	علت پرخاشگری نوجوان
۱۰۸	اعتیاد اینترنتی
۱۰۹	علت ظهور اعتیاد اینترنتی
۱۱۱	مشکلات تحصیلی
۱۱۲	عوامل موثر در ایجاد مشکلات تحصیلی
۱۱۵	دوستی با پسران
۱۲۳	فصل پنجم : جمع بندی و نتایج
۱۲۵	مقدمه فصل پنجم
۱۲۵	چگونگی برخورد با نوجوان
۱۳۵	ارجاعات متن
۱۴۱	فهرست منابع

پیشگفتار

نوجوانی، مرحله‌ای بین کودکی و جوانی و بزرگسالی است. همه ما این دوره را سپری کرده‌ایم. اگر به آن دوران بازگردیم و خاطرات آن روزها را به یاد آوریم، چگونه از آن یاد خواهیم کرد؟ آیا می‌توانید در یک جمله کوتاه آن را توصیف کنید؟ قطعاً همه ما در کنار خاطرات شیرین و به‌یادماندنی از خانواده، دوستان و مدرسه، اضطراب‌ها، دلوپسی‌ها، رویاها، استرس‌ها و نگرانی‌هایی نیز داشته‌ایم، بنابراین توصیف آن با یک جمله کوتاه امکان‌پذیر نیست. نوجوانان امروز هم دغدغه‌های خاص خود را دارند که در برخی موارد مشابه مشکلات دوران نوجوانی خودمان و در بسیاری از موارد متفاوت هست.

این یادآوری کوتاه را به این دلیل مطرح کردیم که یادمان باشد، ما نیز

روزی نوجوان بودیم و توقع داشتیم بزرگ‌ترها بیش‌تر ما را می‌شناختند و درک می‌کردند. شاید امروز برخی از ما والدین، مشکلاتی داشته باشیم که اگر بخواهیم علت آن را پیدا کنیم باید در دوره نوجوانی مان جستجو کنیم. با این توضیح کوتاه باید بگوییم، اگر در مسیر زندگی فرد از کودکی به نوجوانی، جوانی و بزرگ‌سالی، بخواهیم دوره‌ای را مشخص کنیم که از همه ناشناخته‌تر و درعین حال بااهمیت‌تر و از سوی دیگر بسیار ناامن‌تر باشد، باید از دوره نوجوانی یاد کنیم. در این دوره است که تغییرات جسمانی، روانی و عاطفی زیادی در فرد روی می‌دهد و زمان شکل‌گیری هویت است. در دوره نوجوانی، نوجوان مسیر پریچ‌وخمی را طی می‌کند که شناخت اندکی نسبت به آن دارد و بنابراین ممکن است ترس، دلهره و اضطراب بر او غلبه کند. اگر در این مسیر، یار و همراهی آگاه با او نباشد چه‌بسا ممکن است، مسائلی برای او اتفاق بیفتد که گاهی جبران آن غیرممکن باشد.

اگر این دوره را با چند جمله کوتاه بخواهیم توصیف کنیم، باید بگوییم در این دوره نوجوان از نظر جسمانی در حال رشد، از نظر عاطفی نارس، از لحاظ تجربه محدود و از نظر فرهنگ اجتماعی بسیار شکننده و تحت تأثیر است. به دلیل همین مسائل خاص در این دوره و اهمیت آن، "استانلی هال" پدر روان‌شناسی نوجوانی این دوره را دوره "توفان و کنش" می‌نامد و نوجوانی را تولدی دوباره می‌داند. "سمی لرز"، نوجوانی را دوران عدم انطباق، "سکولیانکورز" آن را تب عقل، "وس گوتهز" آن را گره کور بین کودکی و پیری، "شیلدرز" آن را موجی خروشان در

اقیانوس زندگی، "سهاروکسز" آن را دوره کشف هویت، "ژان ژاک روسو" بلوغ را "ولادت دوم" و "سویلونز"، دوره "جهل و غفلت" و بالاخره "سکروز" نوجوان را دیوانه قابل معالجه خوانده‌اند. [۱]

با تمام این اوصاف می‌توان بیان کرد دوران نوجوانی پلی است بین گذشته و آینده فرد، زیرا با شناخت از کودکی او و نیز شناخت ویژگی‌های این دوره و کمک به نوجوان برای عبور از آن، می‌تواند او را به یک انسان سالم تبدیل نموده که از بعد جسمانی و روانی بدون آسیب باشد، ولی عدم شناخت این دوره توسط پدر، مادر و اطرافیان و برخوردهای نامناسب با او می‌تواند آسیب‌های زیادی به همراه داشته باشد، بنابراین نقش خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد فرهنگی و اجتماعی در این زمینه بسیار اهمیت دارد و لازم است سطح شناخت و آگاهی پدر و مادر نسبت به این برهه زمانی افزایش یابد، در غیر این صورت عدم آگاهی و بی‌توجهی والدین ممکن است، آسیب‌های جدی را بر نوجوان وارد نموده و منجر به بروز اختلافات خانوادگی و اجتماعی شده و منشأ بسیاری از انحرافات اخلاقی در آینده گردد. هم‌چنین عدم آگاهی نوجوان از تغییرات صورت گرفته می‌تواند در او ایجاد استرس و آشوب کرده و ایجاد بحران نماید.

نظر به اهمیت شناخت این دوره و آسیب‌های مرتبط با آن، لازم دیدیم کتابی با زبانی ساده که قابل استفاده عموم مردم باشد، به نگارش درآوریم، زیرا کتب بسیاری در این زمینه نگاشته شده است که اغلب بسیار تخصصی هستند. از دیگر دلایل تدوین کتاب ارتباط رو در رو

با نوجوانان در کلاس‌های درس و از سوی دیگر دیدار والدین در کلاس‌های آموزش خانواده، انگیزه‌مان را برای نوشتن بیش‌تر کرد؛ زیرا از سویی در جریان مسائل کنونی آنان قرار گرفته‌ایم و از آن‌سو در دیدار با والدین، کاستی‌ها و عدم شناخت را در نزدشان ملاحظه کرده‌ایم و این عوامل انگیزه‌مان را برای نوشتن دوچندان نمود.

البته نیک می‌دانیم کتب و مقالات زیادی در این باب نوشته شده است و محققان و نویسندگان از ابعاد روان‌شناختی و گاهی جامعه‌شناختی موضوع را بررسی کرده‌اند، اما لازم دیدیم این مهم را بیش‌تر از رویکرد جامعه‌شناختی مورد بررسی قرار دهیم.

بسیاری از مشکلات این دوره بیش از این که جنبه فردی باشد به مسائل اجتماعی بازمی‌گردد زیرا فرد در دوران کودکی بیش‌ترین شناخت را از خانواده و بستگان داشته و شناخت خوبی از محیط بیرون و اجتماع ندارد، با ورود به این دوره است که پا به محیط اجتماع می‌گذارد و لازم است بیش‌تر از این حیث مورد کنکاش قرار گیرد. لازم به ذکر است برخی از آمارهای ارائه‌شده در این کتاب توسط نویسندگان و از بررسی‌های مستقیم، پرسش و مصاحبه با نوجوانان به دست آمده است که می‌تواند در آگاه نمودن خانواده‌ها بسیار موثر باشد.

کتاب در پنج فصل تدوین شده است که در فصل اول نقش نهاد خانواده در تربیت فرزند مورد بررسی قرار گرفته است و الگوهایی برای تربیت بهتر فرزند ارائه شده است. در همین فصل انواع خانواده‌ها در تربیت فرزند مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم کتاب ابتدا

تعریف نوجوانی ارائه می شود و از آنجا که تعریف دقیق و توافقی در سال های این دوره وجود ندارد و شروع آن با بلوغ جنسی همراه است، مبحث بلوغ و انواع آن مطرح می شود و سپس آسیب ها و راهکارهای مقابله با آن مورد بررسی قرار می گیرد. در فصل سوم آسیب های مربوط به دوره نوجوانی مطرح و راهکارهای لازم ارائه می گردد. فصل چهارم ادامه آسیب های مربوط به بلوغ است که بررسی می شود و در فصل پایانی مهم ترین راهکارهای تربیتی ارائه خواهد شد.

و نکته آخر اینکه به دلیل تفاوت هایی که بین دختران و پسران در بعد بلوغ جنسی و هم چنین آسیب های مرتبط با آن وجود دارد، بهتر دیدیم برای جلوگیری از تداخل بحث و سردرگمی والدین، در دو کتاب مجزا مورد بررسی قرار دهیم، هرچند می دانیم، بسیاری از مباحث مربوط به دختران و پسران مشترک بوده و نمی توان از هم جدا نمود.